

EU nautintovarkaana: Tulkintakehykset "EU kieltää" -artikkeleissa

HANNU-PEKKA IKÄHEIMO

ABSTRACT

The EU as threat to the Finnish way of life? A study of media frames

Studies of media frames and narratives can give means to understand the popularity of Eurosceptic discourses throughout the Europe. This study analysed over 300 newspaper articles and investigated what kind of rational or irrational bans EU has been reported to pose according to three major Finnish newspapers during the first two decades of Finland's EU membership. At first, the prevalence of five news frames was investigated in a quantitative frame analysis, after which the language used in the EU reporting was studied in detail. The differences between tabloid newspaper and serious newspapers was clear both in framing and also in the content and style of EU related news. Serious newspapers (Helsingin Sanomat and Savon Sanomat) used health and environmental advantages as well as economic threat frames in the presentation of EU related news most often, whereas cultural threat frame dominated in the tabloid newspaper (Ilta-Sanomat). The language and metaphors used in the tabloid newspaper also differed from standard EU reporting of serious newspapers. In the tabloid newspaper the EU was ridiculed regularly in funny and grotesque stories for posing silly and petty rules that formed a threat to unique Finnish way of life

Johdanto

Euroopan unionin toimet ovat jatkuvien väärintulkintojen, myyttien ja huhujen kohde. Ongelma on tiedostettu myös EU:n instituutioissa, jotka ovat jo vuosia keränneet verkkosivuilleen yleisimpiä joukkotiedotusvälineissä levinneitä EU-myyttejä ympäri Eurooppaa (esim. Euroopan komissio: Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Ruotsi, Saksa, Suomi). Iso-Britanniassa ensimmäiset EU-myyttejä murtavat kirjaset on julkaistu jo 1990-luvun alkupuolella (Foreign and Commonwealth Office 1993, 1995). Suomi ei ole poikkeus, vaan viimeisen vuosikymmenen aikana suomalaisessakin mediassa on levinnyt viljelejä huhuja, joiden totuus pohja on ollut heikko. EU:n on muun muassa väitetty kieltävän paidatta työskentelyn, grillaamisen, saunaklapien polttamisen ja vapaa-ajan kalastajien liian isot saaliit.

Muutamien suomalaisten EU-myyttien syntyperä on selvitetty perin juurin. Esimerkiksi edellä mainittu

”EU-kalajuttu”, jossa siis väitettiin EU:n alkavan valvoa vapaa-ajankalastajien saaliita, on tutkittu Journalismikritiikin vuosikirjassa 2010. Sen mukaan kalajuttu sai alkunsa ruotsalaisen EU-kriittisen mepin kolumnista Aftonbladet-iltapäivälehdessä, josta se levisi tarkastamattomana Suomeen. Varsin usein EU-myytit leviävät Suomeen samaa linjaa: brittiläisen tai ruotsalaisen lehdistön skandalisoiva juttu päättyi tarkastamattomana suomalaiseseen päivä- tai iltapäivälehteen, ja leviää siitä nettipalstoille ja maakuntalehtiin (Huovinen 2010, 119–126). Mediatutkija James Stanyerin mukaan EU-myytti on Britanniassa yksi euroskeptisen lehdistön suosituimmista tavoista lähestyä EU-aiheita. Pelkästään vuosien 1995–2003 välisenä aikana Euroopan komissio oli havainnut 126 erilaista laajalle levinnyttä EU-myyttiä brittilehdistä. Tällaisia juttuja yhdistää väärien tietojen ja paisuteltujen vaikutusten lisäksi se, että EU kuvataan niissä arkijärjen vastaisena byrokraatiakoneistona, joka sääntelee kaikkea mahdollista banaaniäin käyryydestä lähtien (Stanyer 2007, 134).

EU:n vähäpätöisiä asioita koskevista yksityiskohdaisista määräyksistä on Suomessakin tullut yleinen vitsailun aihe. ”Direktiivi käyristä kurkuista” on ehkä tunnetuin esimerkki siitä, mitä yleisön keskuudessa pidetään EU:n naurettavana puuttumisena ihmisten elämään (Tuusvuori 2015). Ilta-Sanomien pilapiirroksissa on vuosien varrella leikitelty muun muassa ajatuksella, että kohta EU kieltää saunomisen ja Aku Ankan ”lintuinfluenssan torjumiseksi” (IS 24.7.2003; IS 28.3.2006). Jotta tällaiset kuvastot voivat naurattaa maan laajalevikkisimmissä lehdissä, täytyy masoilla olla ainakin jollain tasolla yhteisesti jaettu näkemys EU:sta turhanpäiväisiin pikkuasioihin puuttujana.

Tässä artikkelissa tarkastellaan, minkälaisia asioita suomalainen media on raportoinut EU:n kieltävän Suomen EU-jäsenyyden 20-vuotisen historian aikana. Tutkimuskysymyksenä on: *Millaisia kehyksiä Suomen suurimmat sanoma- ja iltapäivälehdet sekä suuri maakunnallinen sanomalehti EU-artikkeleissaan hyödyntävät?* Aihetta kontekstoidaan aluksi filosofi Slavoj Žižekin esittämällä nationalismikritiikillä, jonka jälkeen esitellään tutkimuksen menetelmä ja toteutetaan määrällinen kehysanalyysi sanomalehtiaineistosta. Lopuksi artikkeleita lähilukemalla analysoidaan kehystämässä käytettyjä välineitä, kuten metaforia, fraaseja ja kuvailuja. Näin selviää, minkälaisena toimijana EU suomalaisissa sanomalehdissä näyttäytyy tämän erityisaineiston näkökulmasta. Samalla tarkastellaan myös, mihin ”EU kieltää” -artikkeleiden narratiivinen vetovoima perustuu ja onko eri lehtityyppien (iltapäivälehti–päivälehti) välillä havaittavissa painotuseroja.

Katseen suuntaaminen ”EU kieltää” -artikkeleiden myötä myös euromyytteihin ei tarkoita sitä, että lehtikritiikki EU:ta kohtaan olisi lähtökohtaisesti epätarkkaa ja vääriin tietoihin perustuvaa, vaan että tietynlaisten mediassa esiintyvien puhetapojen tarkastelun kautta voidaan saada uudenlaisia perspektiivejä euroskeptisen diskurssin ymmärtämiseen, ja sitä myötä myös osaselityksiä EU-vastaisen populistin nousulle.

Teoria: Kansallinen identiteetti ja nautintovarkaus

Kansallisella identiteetillä voidaan viitata ensisijaisesti valtioon, kansalliseen yhteisöön tai sosiaalisesti identifioituvaan yksilöön. Kaikissa tapauksissa kansallista identiteettiä on muiden identiteettien

tavoin syytä pitää jatkuvasti muuttuvana sosiaalisena ja kulttuurisena rakennelmana. Tämä konstruktionistinen ajatus, että identiteetti on enemmän prosessi kuin valmis ”tuote”, ja että sen sisältö riippuu ihmisten sille antamista merkityksistä, on lyönyt hyvin läpi akateemisissa keskusteluissa. Laajemmassa yleisöjulkisuudessa primordialistiset ja essentialistiset käsitykset kansallisten identiteettien alkupe- räisestä, muuttumattomasta ja ihmisten vaikutuksen ulkopuolella olevasta olemuksesta ovat yhä yleisiä (Saukkonen 2004, 104–105).

On kuitenkin hyvä muistaa, että myös konstruktionististen ääripäiden välillä on suuria eroja ja vastakkainasetteluja sen suhteen, kuinka autonomisia ja keinotekoisia identiteetit ovat. Radikaalit konstruktionistit korostavat, että identiteetti on alusta pitäen keksittyä. Maltilliset konstruktionistit puolestaan painottavat sosiaalisen ja fyysisen todellisuuden asemaa konstruktion taustana ja eräänlaisena rakennusmateriaalina (emt. 105). Slovenialaisfilosofi Slavoj Žižekin ajatukset sijoittuvat jälkimmäiseen kategoriaan, ja hänen popularisoimansa *nautintovarkauden logiikka* haastaa dekonstruktionistisen väitteen, ettei kansa ole biologinen tai ylihistoriallinen tosiasia, vaan satunnainen diskursiivinen rakennelma.

Žižekin mukaan sitä, mikä pitää tietyn yhteisön koossa, ei voi pelkistää symboliseen samaistumiseen, eikä niihin piirteisiin joista jokin erityinen elämäntapa koostuu, vaan kansallista samastumista pitää yllä suhde kansaan asiana. *Kansallinen asia* ei ole vain suoraan elämäntapaan kuuluvien piirteiden kokoelma, vaan siinä on aina ”jotain enemmän”, jotain mikä on läsnä näissä piirteissä ja joka ilmenee niissä. Yhteisön jäsenet, jotka ovat osa jotain tiettyä elämäntapaa, uskovat *asiaansa*, ja tällä uskolla on intersubjektiviisuudelle ominainen refleksiivinen rakenne: uskon asiaan on sama kuin että uskon että toiset yhteisön jäsenet uskovat asiaan. Sen vuoksi *kansallinen asia* on olemassa niin kauan kuin yhteisön jäsenet uskovat siihen (Žižek 2009, 211).

Tällaisen *asian* paradoksaalinen olemassaolo, joka on vain sikäli kuin subjektit uskovat sen olevan olemassa, on myös ideologialle ominainen olemisen tapa. Syy on vaikutustensa tuottama, jolloin kausaalisuhte kääntyy päällelleen. Usko asiaan on toisten uskon tuottama. Žižekin mukaan tässä ilmenee puhtaammin Jacques Lacanin psykoanalyttisen ajattelun ja diskursiivisen idealismin ero: Lacan ei tyypistä kansallisten identiteettien vetovoimaa pelkkään dis-

kurssiin, pelkkään symboliseen samastumiseen, sillä diskursiivisilla vaikutuksilla ei hänen mukaansa ole tarpeeksi substanssia synnyttääkseen *kansallisle asialle* ominaisen vetovoiman. Diskursiivinen lähtökohta väheksyy reaalisen jäännöstä, jonka täytyy olla läsnä, jotta kansa diskursiivisena vaikutusoliona saisi ontologisen yhtenäisyyden. Lacanin termi tälle oudolle "substanssille", joka täytyy lisätä, jotta *kansallinen asia* saisi positiivisen ontologisen yhtenäisyyden, on nautinto (jouissance). Žižek kirjoittaa (emt. 212.):

Kansa on olemassa vain niin kauan kuin sen erityinen nautinto aineellistuu joukossa yhteiskunnallisia käytäntöjä, ja on välittynyt niissä kansallisissa myyteissä, jotka antavat rakenteen näille käytännöille.

Lacanilaisen ajattelun mukaan ihmiselle sosio-symboliseen järjestykseen siirtyminen tarkoittaa aina esikielellisen nautinnon ikuisesta menettämisestä, koska kieli ei voi koskaan tavoittaa täysin yksilöllisiä kokemuksiamme. "Alkuperäisen nautinnon" menetyks muodostaa subjektiviteettimme ytimen, jonka vuoksi ihmiset sen paremmin kuin valtiotkaan eivät koskaan pysty saavuttamaan ehyttä identiteettiä. Puutteen leimaama ihminen yrittää jatkuvasti löytää *asian*, joka toisi takaisin kadotetun nautinnon. Puute toimii erilaisten halujemme liikkeelle panevana voimana, antaa elinvoimaa, mutta johtaa myös siihen, että yksilön suhde nautintoon ja sen symboliseen muodostumiseen on aina hauras ja potentiaalisesti traumaattinen. Ideologia pyrkii ratkaisemaan ihmisen eksistentiaalisen sijoiltaan nytkähtämisen luomalla erityisen menetyksen kokemuksen ja osoittamalla myös syyllisen tuon "nautintovarkauden" takana (Daly 1999, 234–235).

Yhteiskunnallisessa elämässä *nautinto* purkautuu ensisijaisesti nationalismiin muodossa. *Kansallinen asia* näyttyy vahvimmin niissä tavoissa, joilla jonkin etnisen yhteisön jäsenet järjestävät nautintonsa kansallisten myyttien avulla (Žižek 2009, 212–213). Kieran Keohane kuvaa tätä Žižekin ajatusta seuraavasti:

If you ask me what is that makes me Irish, or I ask you what is that makes you Canadian, we find that 'it's hard to say exactly', so we resort to listing each other unique aspects of 'our way of life': our food, our music, our customs, our festivals, our forms of recreation, and so on. What we relate to one another are the ways in which our enjoyment

is organized; the unique things that we enjoy, that others do not have. (Keohane 1992, 28)

Etnisissä jännitteissä on aina kyse *kansallisen asian* omistamisesta. "Toista" vihataan, koska hänen uskotaan pyrkivän varastamaan meiltä meidän nautintomme (tuhoamalla elämäntapamme) ja/tai hänellä on pääsy johonkin salaiseen, perverssiin nautintoon. Mikä meitä todella kiusaa "toisessa" on hänen omalaatuinen tapansa järjestää nautintonsa ja se "ylettömyys" joka siihen liittyy: oudolta haiseva ruoka, liian äänekkäs musiikki, kummat tavat, väärennläinen asenne työhön. Perusparadoksi koostuu siitä, että *asiamme* ymmärretään joksikin, joka on toisen saavuttamattomissa, mutta jota se samanlaisesti myös uhkaa (emt. 212–213).

Syyttämällä "toista" nautinnon varastamisesta kätketään se traumaattinen tosiseikka, ettei meillä koskaan ollutkaan sitä, mikä meiltä on muka varastettu. Ideologian keskeinen paradoksi onkin, ettei se pysty vahvistamaan mielikuvaa yhtenäisyydestä luomatta samaan aikaan uhkaa yhteisyydelle (Daly 1999, 235). Sen vuoksi jokainen kansallisuus on rakentanut oman mytologisen kertomuksensa siitä, miten muut kansat ovat vieneet elintärkeän osan heidän nautinnostaan, jonka haltuun saaminen vasta mahdollistaisi sen, että he voisivat elää täydesti. Žižek kuvaa, kuinka entinen Jugoslavia on esimerkkitapaus tällaisesta paradoksista (Žižek 2009, 214.):

Myyttisen laiskuutensa, balkanilaisen epärehellisyytensä, likaisen ja äänekkään nautintonsa takia "etelämaalaiset" (serbit, bosnialaiset...) ovat vieneet sloveenien nautinnon, koska he vaativat myös pohjattomasti taloudellista tukea, he tukehduuttavat slovenialaisilta näiden rakkaan taloudellisen kasvun, jonka avulla jälkimmäiset olisivat jo aikaa sitten saaneet kiinni läntisen Euroopan elintason. Ja sloveenien luonnottoman utteruuden, jäykkäniskaisuuden ja itsekkään laskelmoivuutensa takia he taas muka riistävät serbejä.

Lacanilaisen ajattelun mukaan puute ("kastratio") on alkuperäinen, nautinto on aina "varastettu", tai siitä tulee olevaa vasta kun se on jätetty taakse. Kansallisromanttinen ajattelu pohjautuu usein ajatukseen kansakunnan kultaisesta ajanjaksosta, jonka jokin toinen on riistänyt meiltä. Venäjä vei Suomelta palan Karjalaa, joka jätti ammottavan loven Suomen identiteettiin. Vain saamalla Karjalan takaisin voisimme palauttaa tuolloin menetetyt kansallisen eheyden. EU vei Suomelta itsenäisyyden ja vain

EU:sta eroamalla voisimme saada takaisin sitä edeltäneen eheyden ja niin edelleen. Uhkakuva vaihtelee, mutta narratiivin logiikka säilyy samana: jokin tahoeestää yhteisöä saavuttamasta potentiaaliaan ja kadotettua nautintoaan. Paluu ”eheän kansallisen identiteetin aikakauteen” ei ole mahdollista, koska selaista ei ole oikeasti koskaan ollutkaan, mutta tällainen fantasiarakenne ruokkii ja lujittaa kansallistunnetta (Stavrakakis 2007, 198–199).

Žižekin mukaan nautintovarkauden logiikkaa ei saa liikkeelle yhteiskunnallinen todellisuus sellaisenaan, siis erilaisten yhteisöjen läheinen yhteiselo, vaan näiden yhteisöjen itsensä sisäiset vastakkainasettelut. Siirtymällä sisäisistä yhteiskunnallisista vastakkainasettelusta toisesta lumoutumiseen, saadaan aikaan halun järjestyminen fantasian kautta. ”Nautinto on aina viime kädessä toisen nautintoa eli nautintoa, joka uskotaan olevan toisella, ja että kääntäen, toisen nautinnon vihaaminen on vihaa omaa nautintoa kohtaan.” Žižekin mukaan saamme nautintoa juuri siitä, että toinen nauttii tavoilla, joihin emme itse pysty. Toisen nautinto kiehtoo meitä siksi, että siinä paljastamme kaikkein sisäisimmän suhteemme nautintoon. Toisen kiehtova kuva antaa konkreettisen muodon omalle jakautuneisuudellemme, sille mikä meissä on enemmän kuin me itse ja estää meitä saavuttamasta täyttä itseidenttisyttä. Siten toisen vihaaminen on vihaa omaa nautinnon ylimäärää kohtaan (Žižek 2009, 216).

Metodi: Kehysanalyysi

Kehyksen määritelmä

Kehysanalyysin nimissä on vuosien varrella tehty hyvin monenlaista tutkimusta. Välttämättä erot kehyksen käsitteen määrittelyssä eivät ole olleet suuria, mutta kuitenkin niin merkittäviä, että useimmat kehysanalyysiä luokittelevat tutkimukset lähtevät liikkeelle havainnosta, että kehysanalyysiä vaivaa teoreettinen ja empiirinen epäselvyys (de Vreese 2005; Entman 1993; Scheufele 1999; Scheufele 2000). Alkuvaiheessa kehysanalyttiset tutkimukset tukeutuivat pitkälti laadullisiin menetelmiin, kuten tekstianalyysiin, joissa yksittäiset tutkijat pyrkivät identifioimaan kehyksiä media-aineistosta. Tällainen lähestymistapa johti varsin subjektiivisiin käsityksiin kehyksistä ja tutkimusten toistettavuus ja yleistettä-

vyys oli hankalaa. Ongelmaksi nousi myös se, kuinka erottaa median luomat kehykset tutkijan luomista ”kehyksistä”. Sittemmin useat tutkijat ovat pyrkineet luomaan järjestystä kaaokseen yhtenäistä teorian ja käsitteen määrittelyä (Tankard 2001, 98).

Frame -käsitteen luojana pidetään amerikkalaista sosiologi Ervin Goffmania. Hänen määritelmänsä mukaan kehystämässä on kyse tilannearvion tekemisestä (definition of situation), kokemuksen virran järjestämisestä mielekkäästi, joka tulee ilmi jo hänen teoksensa nimestä: *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Kun tulemme sosiaaliseen tilanteeseen, vastattavaksemme tulee aina kysymys: mitä tässä on meneillään? Voidaksemme toimia oikein, meidän tulee päästä kärryille siitä, mitä on meneillään (Karvonen 2001, 2). Tämä on lähtökohota, jonka kaikki kehysanalyysin erilaiset tutkimustraditiot tavalla tai toisella jakavat (Vallaste 2013, 49).

Yhteistä useimmille esitetyille kehyksen määritelmille on myös se, että kehystämässä on kyse jonkinlaisesta todellisuuden rajaamisesta. Valitsemalla joku asia todellisuudesta tarkastelun kohteeksi, laittamalla ”kehykset” jonkun tapahtuman ympärille, rajataan samalla monia muita asioita tarkastelun ulkopuolelle. Todd Gitlin, joka on yksi kehysanalyysin uranuurtajista mediatutkimuksen puolella, on määritellyt mediakehykset valikoinnin, painottamisen ja poissulkemisen malleiksi, jotka määrittelevät sitä, mikä on olemassa, mitä tapahtuu ja millä on merkitystä (Gitlin 1980, 6).

Puhuttaessa kehyksistä ja kehystämisestä on kuitenkin hyvä muistaa, että koko ”frame” -käsitteen idea on, että kokonaisuus määrittää yksittäisen seikan olemuksen. Erkki Karvosen mielestä ”kehikko”, ”runko” ja ”ranko” olisivatkin ”kehystä” osuvampia, koska ne korostavat kokonaisuutta osia kannattelevana rakenteena (Karvonen 2001, 2). Karvosen pohdinnat käyvät hyvin yhteen amerikkalaisen sosiologin William Gamsonin pohdintojen kanssa, joka on määritellyt kehyksen olevan tapahtumien ja asioiden merkitystä määrittävä keskeinen organisoiva idea (Gamson 1989, 157).

Kehystäminen voidaan nähdä myös retorisenä prosessina, joissa joitain puolia havaitusta todellisuudesta tehdään muita näkyvämmäksi. Sovittamalla samaan tilanteeseen eri kehyksiä, saadaan myös itse asia näyttäytymään eri valossa. Valitsemalla tiedostaen tai tiedostamatta tietynlainen kehys viestittäväälle asialle, vaikutetaan myös itse asiasta syntyvään vaikutelmaan. Siten kehystäminen ei ole vain ole-

massa oleman ”raamin” soveltamista, vaan se voi olla myös luovaa maailman käsitettäväksi tekemisen taidetta (Karvonen 2001, 4).

Kehystämisen konstruktiivinen puoli tulee vielä selvemmin esiin amerikkalaisen mediatutkijan Robert Entmanin määritelmässä. Entman on yksi kehysanalyysin suosioon suuresti vaikuttaneista tutkijoista ja hänen kehysanalyysin määritelmänsä on syystä yksi eniten siteeratuista yhteiskuntatieteissä (Entman 1993, 52.):

Kehyttäminen on joidenkin puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta ja niiden tekemistä muita näkyvämmäksi viestivässä tekstissä, niin että suositaan ja edistetään tiettyä ongelman määrittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arvioita ja/tai toimintasuositusta.

Kehysanalyysiä koskevassa teoreettisessa keskustelussa on pohdittu sitä, onko tutkimuksen kannalta järkevämpää määritellä kehys laajasti vai suppeasti. Jotkut teoreettiset argumentit tukevat suppeaa määritelmää (Scheufele 2000), mutta käytännössä kuitenkin valtaosassa tehdystä tutkimuksesta on käytetty väljää kehysten määrittelyä. Tässä tutkimuksessa kehys määritellään William Gamsonin tavoin väljästi tapahtumien ja asioiden merkitystä määrittäväksi keskeiseksi organisoivaksi ideaksi (Gamson 1989, 157). Sen ohella kehys kuitenkin operationalisoidaan tarkasti kysymyspatteriston avulla, josta tarkemmin kuvaus seuraavassa kappaleessa.

Kehysten luokittelua

Aihespesifit ja yleiset kehukset

Yksi kehystutkimuksessa yleisesti käytetyistä jaotteluista on jaottelu aihespesifeihin (issue-specific) ja yleisiin kehyskehyksiin (generic frames). Jo kategorioiden nimet kertovat hyvin, mistä on kysymys: aihespesifejä kehyskehyksiä esiintyy vain tiettyjen aiheiden ja tapahtumien yhteydessä, kun taas yleiset kehukset voivat olla ajattomia, kulttuureiden ja eri aiheiden rajat ylittäviä (de Vreese 2005, 55).

Aihespesifien kehysten tutkiminen mahdollistaa jonkun yksittäisen aiheen tai tapahtuman syvällisen analysoinnin. Ilmeisenä haittapuolena taas voidaan pitää sitä, että tällaisen tutkimusten tuloksista on

usein vaikea tehdä yleisiä johtopäätöksiä, vertailuja tai käyttää empiirisiä tuloksia yhtenäisen teoriapohjan rakentamisessa. Aihespesifit tutkimukset ovat saaneet kritiikkiä myös siitä, että vertailukelpoisuuden puuttuessa tutkijat ovat helposti päätyneet löytämään aineistoista juuri etsimiään asioita (Hertog ja McLeod 2001, 150–151).

Yksi tunnetuimmista yleisten kehysten jaotteluista on Iyengarin (1991) tutkimuksessaan käyttämä jaottelu *episodisiin* ja *temaattisiin* kehyskehyksiin. Episodisella asioiden esittämisellä Iyengar tarkoittaa sitä, että yksittäistä tapahtumaa tai henkilöä käsittelevää juttua käsitellään erillisenä yksittäistapauksena kytkemättä sitä yleisempään viitekehukseen tai historialliseen kontekstiin. Temaattisessa esittämisessä taas asioiden laajempi viitekehys (esimerkiksi köyhyys yhteiskunnassa) määrittää yksittäistä tapausta käsittelevää juttua (kodittoman haastattelu). Iyengarin mukaan yhteiskunnallisten ongelmien episodinen uutisointi on omiaan sysäämään vastuun yksilöille, kun taas temaattinen uutisointi painottaa enemmän yhteiskunnallisten instanssien, kuten hallituksen vastuuta (Iyengar 1991, 2).

Yhdysvalloissa tehtyjen havaintojen perusteella politiikkaa käsittelevät uutiset ovat usein kehystetty joko konflikteina (conflict frame) tai taloudellisina vaikutuksina (economic consequences) (Gamson 1992). Myös Semetkon ja Valkenburgin tutkimuksessa, jossa analysoitiin yli 4000 hollantilaisten lehtien ja televisiouutisten juttua, konfliktikehykset ja taloudelliset vaikutukset -kehukset olivat yleisimpiä poliittista uutisointia määrittäviä kehyskehyksiä. Konfliktiteilla on tapana nostaa asioiden ja tapahtumien uutisarvoa, joten konfliktikehysten yleisyys myös poliittisten uutisten osalta on helposti ymmärrettävissä (Semetko ja Valkenburg 2000, 105–106).

Mediakehukset ja vastaanottajien kehukset

Kehysanalyttiset tutkimuksen voidaan yleisten ja aihespesifisten kehysten lisäksi jakaa myös mediakehyskehyksiä tutkiviin tutkimuksiin ja vastaanottajan kehyskehyksiä tutkiviin tutkimuksiin. Mediakehyskehyksiä tarkastelevat tutkimukset ovat kiinnostuneita tiedotusvälineiden ja toimittajien tavasta hahmottaa maailmaa. Vastaanottajien kehyskehyksiä tarkastelevat tutkimukset puolestaan tutkivat, miten ihmiset käsittelevät mediasta välittyvää informaatiota. Jaottelu mediakehyskehyksiin ja vastaanottajien kehyskehyksiin hei-

jastaa myös kehysanalyysin sosiologia ja psykologia juuria. Mediakehyksiä tutkitaan pääosin sosiologiasta ponnistavin menetelmin, kun taas vastaanottajien kehyksiä tutkivissa tutkimuksissa käytetään hyväksi kognitiivisen psykologian tutkimusmenetelmiä (Borah 2011, 247). Tässä tutkimuksessa tutkitaan mediakehyksiä eli tarkastellaan sitä, kuinka tiedotusvälineet ja toimittajat hahmottavat Euroopan unionia.

Induktiivinen ja deduktiivinen lähestymistapa

Kehysanalyttiset tutkimukset voidaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan: induktiiviseen ja deduktiiviseen (Semetko ja Valkenburg 2000, 94). Induktiivisessa lähestymistavassa kehyksen määritelmä on löyhä ja eikä kehyksiä määritellä ennen aineiston analyysiä, vaan vasta määrällisen analyysin pohjalta. Tulkintakehykset ovat tutkimuksen tulos eivätkä sen lähtökohta (de Vreese 2005, 53).

Deduktiivisessa lähestymistavassa taas tietyt aineistosta etsittävät kehykset määritellään ja operationalisoidaan ennen aineiston analyysiä. Tällöin kysyttäväksi tulee kysymys: mitkä uutisen rakenneosat muodostavat kehyksen? Entman ehdotti, että uutiskehyksiä voidaan tutkia ja identifioida kiinnittämällä huomioita tiettyjen avainsanojen, iskulauseiden, stereotyyppisten kuvausten, käytettyjen lähteiden ja väitelauseiden esiintymiseen uutisjutuissa (Entman 1993, 52). Gamson ja Modigliani (1989) taas puhuvat ”kehystämiskeinoista” (framing devices), jotka kiteyttävät informaatiota ”media pakeiksi” (media package). He identifioivat viisi erilaista kehystämiskeinoa: 1) metaforat, 2) mallit, 3) iskulauseet, 4) kuvailut ja 5) visuaaliset kuvastot.

Mediatutkimuksen puolella useat tutkijat ovat päätyneet puhumaan deduktiivisen lähestymistavan puolesta. Muun muassa Cappella ja Jamiesonin ovat esittäneet että empiiristä kehysanalyysiä tekevien tutkijoiden tulisi ottaa lähtökohdaksi se, että kehyksillä on tiettyjä kielellisiä ja visuaalisia tunnuspiirteitä, jotka ovat erotettavissa uutiset kylmistä faktoista (Cappella ja Jamieson 1997, 47). Etenkin useimmissa kehystämiskeinoista tutkivissa tutkimuksissa on tehty selvä erottelu *faktojen ja kehystämiselementtien* välillä (de Vreese 2005, 54).

Aineisto

Tutkimuksessa toteutetaan ensin määrällinen kehysanalyysi Ilta-Sanomissa, Helsingin Sanomissa ja Savon Sanomissa julkaistuista ”EU kieltää” -artikkeleista. Mukaan on valittu maan laajalevikkisin ilta-päivälehti (Ilta-Sanomat) ja laajalevikkisin päivälehti (Helsingin Sanomat) sekä merkittävä maakunnallinen sanomalehti (Savon Sanomat), jotta saadaan tietoa eri lehtityyppien lähestymistavoista EU-aiheisiin. Tutkimus kattaa kaikki kyseisten sanomalehtien printtilehdissä vuosien 1995–2014 aikana julkaistut ”EU kieltää” maininnan sisältäneet artikkelit (Esim. ”EU kieltää farkkujen harmaatuonnin”).

Ilta-Sanomien ja Helsingin Sanomien artikkelit on etsitty Päivälehdien sähköisestä arkistosta hakusanoilla ”EU” ja ”kieltää” siten, että hakusanojen on esiinnyttävä tässä järjestyksessä. Savon Sanomien osalta arkistonhoitaja on suorittanut vastaavan haun lehden sähköisestä arkistosta. Aineiston koko on yhteensä 333 artikkelia. Aineistoon ei ole otettu mukaan lyhyitä sähköuutisia tai artikkeleita, joissa jutun painopiste on täysin EU-aiheiden ulkopuolella.

Tutkimus sijoittuu deduktiiviseen kehysanalyysin perinteeseen, jossa tutkittavat kehykset määritellään sisältöanalyysin kategorioiksi ennen aineiston analyysiä. James W. Tankardin lanseeraama List of Frames -menetelmää soveltaen on ensin pilottitutkimuksella selvitetty, minkälaisia kehyksiä aineistosta on löydettävissä ja listattu ne (Tankard 2001, 102–103). Tässä vaiheessa on hyödynnetty yleisiä sisällön analyysin ideoita, kuten teemoittelua, vertailua, yleisten ja poikkeuksellisten sisältö- ja muotopiirteiden paikantamista, joiden perusteella on päädytty etsimään aineistosta viittä kehystä: 1) kulttuurinen uhka, 2) taloudellinen uhka, 3) taloudellinen hyöty, 4) terveys- ja ympäristöuhka ja 5) terveys- ja ympäristöhyöty. Kehysten todentamista varten on muodostettu 15 kysymyksen lista, 2–4 kysymystä jokaista kehystä kohden, joita hyödyntäen on tutkittu kehysten esiintymistä aineistossa. Kehys on laskettu todennetuksi, mikäli vastaus yhteen tai useampaan kehyspesifisiin kysymykseen on ollut ”kyllä”. Kysymyspatteristoa toimivuutta on testattu kahden koehenkilön toimin, mutta koko aineiston osalta tällaiseen operaatioon ei ollut resursseja (usein deduktiivisissa tutkimuksissa aineiston läpikäynnin suorittavat useammat ulkopuoliset ”koodaajat”, joiden tuloksia vertaillaan metodin toistettavuuden varmistamiseksi). Kysymyspatteristo löytyy tutkimuksen liitteistä.

Yhtäkään tutkimuksen kehyksistä ei ole operationalisoitu täysin vastaavalla tavalla aiemmissä tutkimuksissa, mutta taloudellinen uhka -, taloudellinen hyöty - ja kulttuurinen uhka -kehysten operationalisoinnissa on hyödynnetty De Vreesen, Boomgaarden ja Semetkon (2011) tutkimusta, jossa nämä samat kehykset esiintyvät Turkin EU-jäsenyyteen liittyvien media-aineistojen analyysissä. Kyseisessä tutkimuksessa käytettiin myös laajaa kysymyspatteristoa eri kehysten identifioimiseen aineistosta ja kehys todettiin läsnä olevaksi, mikäli vastaus oli "kyllä" yhteen tai useampaan kysymyksistä, aivan samoin kuin on toimittu tässä tutkimuksessa (De Vreese ym. 199–200).

Määrällisen analyysin tulokset

Määrällisen kehysanalyysin tulokset esitetään kaaviossa 1. Ilta-Sanomien uutisoinnissa kulttuurinen uhka -kehys korostui selvästi Helsingin Sanomia ja Savon Sanomia enemmän. Yli puolet Ilta-Sanomien "EU kieltää" -artikkeleista oli kehystetty EU:n kieltämisen kulttuurisia uhkia esiin tuoden. Toiseksi yleisimmäksi kehukseksi osoittautui taloudellinen uhka ja kolmanneksi terveys- ja ympäristöhyöty. Helsingin Sanomissa ja Savon Sanomissa taas korostuivat EU:n kieltämisestä koituvat terveydelliset ja ympäristölliset hyödyt sekä taloudelliset uhkat. Niissä molemmissa terveys- ja ympäristöhyöty -kehys oli suosituin ja taloudellinen uhka -kehys toiseksi suosituin. EU:n kieltämisestä koituvia taloudellisia hyötyjäkin nousi esiin kaikissa lehdissä, tosin luku-

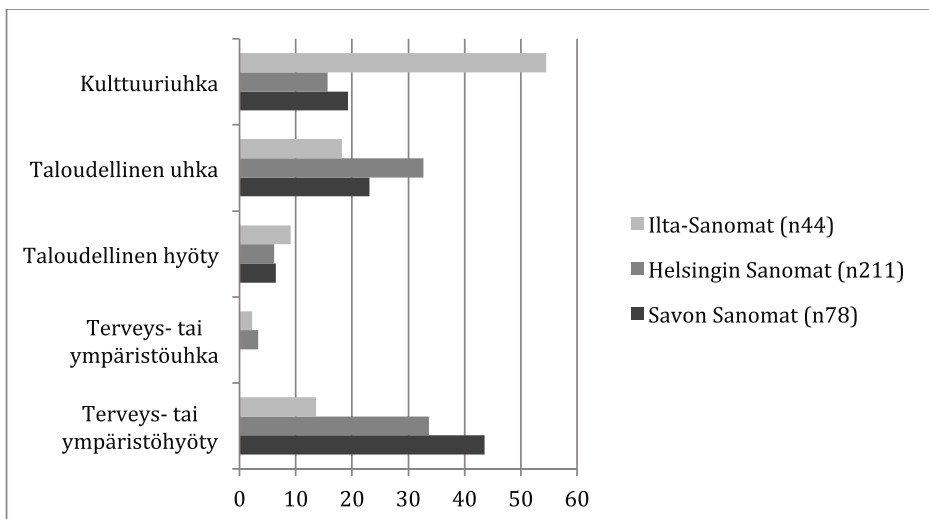
määräisesti näin kehystettyjä artikkeleita ei ollut montaa. Ottaen huomioon aineiston rajauksen ja erityisluonteisuuden, se ei ollut yllättävää. Sen sijaa terveys- ja ympäristöuhka -kehysten vähäisyys yllätti. Tätä kehystä ei löytynyt Savon Sanomien aineistosta ollenkaan ja Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissakin vain muutama.

Epäselviä tapauksia yhteensä 333 artikkelista oli 25. Näitä artikkeleita ei joko voinut sijoittaa mihinkään tutkimuksessa operationalisoituihin kehyksiin tai sitten niissä esiintyi tasavahvoina useampia kehyksiä.

Aineiston analyysi: EU nautintovarkaana

Kulttuurinen uhka läsnä jo jäsenyysvaiheessa

Suomen valmistautuessa neuvoa-antavaan kansanäänestykseen EU-jäsenyydestä vuonna 1994, jäsenyyden puolesta taistelleen Kyllä-kampanjan yksi keskeisimmistä tavoitteista oli torjua *eurooppalaisuuden* suomalaiselle kulttuurille aiheuttamia uhkakuvia. Tästä yhtenä osoituksena oli Superpesiksen kanssa kesäkuussa 1994 solmittu valtakunnallinen yhteistyösopimus, jolla tarjottiin kansalaisille mahdollisuus saada tietoa EU:hun liittyvistä asioista myös pesäpallo-otteluiden yhteydessä. Yhteistyön julkistamistilaisuutta ennen julkaistussa lehdistötiedotteessa Parempi vaihtoehto -liike, Eurooppalainen Suomi -liike ja Superpesis vakuuttivat, että kansallispeli pesäpallo säilyy osana suomalaista liikunta-



Kaavio 1. Eri kehysten osuus aineistossa (%)

kulttuuria myös EU-jäsenyyden myötä (Eurooppalainen Suomi ry, 1994):

Parempi vaihtoehto -liike ja Superpesis katsovat, että kansallispeleimme pesäpallo säilyy osana suomalaista kulttuuria EU-jäsenyyden myötä niin kuin kaikki muukin suomalaiskansallinen kulttuuri.

EU jäsenyys luo mahdollisuuden pesäpallon levittämiseksi muihin Euroopan maihin. Siten pesäpallosta voi tulla yksi tärkeä asia, jota Suomi voi tarjota muulle Euroopalle omaleimaisena kulttuurimuotona.

Kyllä-äännet voittivat lopulta kansanäänestyksen 57 prosentin turvin, mutta ajatus EU:sta kulttuurisena uhkana jäi elämään, ainakin sanomalehtien sivuille. Näin voi päätellä, kun tutkii, mitä kaikkea suomalainen lehdistö on raportoinut EU:n kieltävän tai yrittävän kieltää Suomen EU-jäsenyyden 20-vuotisen historian aikana (Taulukko 1). Vuosien varrella EU:n syyniin ovat joutuneet monet kansallisen nautinnon ytimeen kuuluvat asiat, kuten grillaus, terva, nuuska, joulutorrtujen luumuhillo, kirkkourkujen valmistus, ruisleivän terveystaikutuksista kertominen ja lakritsiipiiput. Samanlaisia EU:n hyökkäyksiä kansallisen kulttuurin ytimeen on raportoitu erityisesti Iso-Britanniassa (Stanyer 2007, 134). Suomalaisessakin lehdistössä on raportoitu Skotlannin perinneruoka Haggis'in ja Lontoon legendaaristen Double Decker -bussien joutuneen EU:n byrokraattien hampaisiin (IS 14.4.1995; IS 27.8.2002).

Useat vuosien varrella julkaistuista ”EU kieltää” -uutisista on myöhemmin paljastettu uutisankoiiksi, joiden korjaamiseen ns. laatulehdet ovat käyttäneet myös paljon palstamillimetrejä (esim. HS 13.7.2003; HS 15.11.2013; SS 12.8.2006). Tästä huolimatta useat kumotut myytit ovat jääneet elämään ja esiintyvät medioissa useita vuosia myyttien murttamisen jälkeen. EU-myyttejä tutkittaessa on tärkeää kiinnittää huomiota niiden totuuspohjaan, mutta se ei ole niiden ainoa tärkeä arviointikriteeri. Juttujen vetovoiman ymmärtämisessä erityisesti aiheen valinnoilla, kehyksillä ja tulkinnoilla on suuri merkitys.

EU uhkaa suomalaisuutta: taistelu tervasta

Slavoj Žižekin mukaan *kansallinen asia* näyttyy vahvimmin niissä tavoissa, joilla jonkin etnisen yh-

Taulukko 1. EU:n kieltämiä asioita lehdistössä: kulttuurinen uhka -kehys

Ilta-Sanomats
Double-decker (1995), kultapossukerho (1996), lada (1996), luumuhillo (1996), sarjatuliasheet (1997), lintujen kevätmetsästys (1997), petoeläinten houkutteleminen ruoalla (1998), lakritsiipiiput (2002), terva (2003), haggis (2002), grillaus (2003), hennaväri (2005), hehkulamput (2010), ilmapallojen puhaltaminen alle 12-vuotiailla (2011), ruisleivän terveystaikutuksista kertominen (2013)
Helsingin Sanomats
Lada (1996), vesilintujen kevätmetsästys (1999), nuuska (1999), lihatuliasheet virosta (2002), lakritsiipiiput, puun tervaaminen (2003), karkea suola (2004), hennatatuoinneissa käytettävä väri (2005), Suomen sudenkaatoluvat (2007), kirkkourkujen valmistus (2006), hehkulamput (2012), Baco (2009), harrastajakalastajien merisaaliin myynti (2009), täytettävät oliiviöljypullot (2013), menthol-savukkeet (2013)
Savon Sanomats
Norppien kuvaaminen (1999), lintujen ampuminen pesintäaikana (2001), kalakukko (2002; vitsi), henkiset juurensa 2004 (pakina), avantouinti (vitsi), Suomen lippu ja joutsen merkki (2008), aseet alle 18-vuotiailla (2008), terva (2013), vetyperoksidi (2014)

teisön jäsenet järjestävät nautintonsa kansallisten myyttien avulla. Etnisissä jännitteissä on aina kyse *kansallisen asian* omistamisesta. ”Toista” vihaetaan, koska hänen uskotaan pyrkivän varastamaan meiltä meidän nautintomme (tuhoamalla elämäntapamme) ja/tai hänellä on pääsy johonkin salaiseen, perverssiin nautintoon (Žižek 2009, 212). Tästä näkökulmasta onkin kiinnostavaa, kuinka usein ilta-päivälehdissä juuri EU näyttyy nautintovarkana, joka arkijärjelle vieraalla tavalla pyrkii puuttumaan siihen ainutlaatuiseseen tapaan, jolla kansallinen yhteiselo ja siihen kuuluvat nautinnot on organisoitu. Usein ilta-päivälehdet myös asettuvat puolustamaan ’kansan etua’, kansan oikeutta nautintoon, kaukaisen ja vieraan valtablokin mielivaltaisia toimia vastaan. Sen vuoksi ilta-päivälehdistön onkin väitetty useissa maissa osoittautuneen populistipuolueille oivaksi aisapariksi, koska ne molemmat elävät eliitteihin, poliittikkoihin ja politiikkaan kohdistamastaan kriitistä sekä hyödyntävät viestinnässään vastakkainasetteluja, liioitteluja, yksinkertaistuksia ja tunteita (Niemi 2014, 54–55; Stanyer 2007, 133–136).

Edellä mainitut piirteet konkretisoituvat hyvin niin sanotussa tervakohussa. Ilta-Sanomats uutisoi

heinäkuussa 2003 koko aukeaman jutulla EU:n aikovan kieltää tervan käytön (IS 8.7.2003). Kyse oli alusta pitäen vain siitä, että EU:n säädökset uhkaavat tervan käyttöä puun kyllästeenä, mutta Ilta-Sanomat antaa otsikkoa myöten ymmärtää ("EU kieltää tervan käytön"), että kiello koskee myös muita tervatuotteita. Jutussa tervan pitkä ja merkittävä rooli Suomen talous- ja kulttuurihistoriassa ei jää epäselväksi, vaan tervan viennin historiasta kertovan faktalaatikon lisäksi jutun kuvituksessa esitellään tervattu vene, perinteisen puukirkon katto, tervapastilleita suuhunsa kaatava poika ja tervashampoo. EU:n aiheuttama uhka kansalliselle kulttuurille tuodaan esiin jo artikkelin ensimmäisessä lauseessa, josta käy myös ilmi, ettei tervassa ole vain kyse pelkästä tervasta, vaan Žižekkiä mukaillen myös siitä, kuka omistaa *kansallisen asian*. Žižekin mukaan *kansallinen asia* ei ole vain suoraan elämäntapaan kuuluvien piirteiden kokoelma, vaan siinä on aina "jotain enemmän", jotain mikä on läsnä näissä piirteissä ja joka ilmenee niissä. Jutun mukaan terva on viimeinen linkki ketjussa, jonka myötä uhattuna on perisuomalaisuus:

Perisuomalaisuus on vakavasti uhattuna. Sauna on muuttunut hikiseksi kerrostalokomeroksi, viinaa uhkaa uudet holhouslait ja nyt viedään terva.

Samaa teemaa jatkavassa Ilta-Sanomien artikkelissa "EU:n tervakiello ei mahdu maalaisjärkeen" tervakiellon kerrotaan nostattavan tunteita Kuhmossa, jossa terva oli kaupungin tärkein elinkeino 100 vuotta sitten. Juttuun on haastateltu "tervahautojen tuoksun tuntevaa" kuhmolaista ulkomaankauppa-ministeri Paula Lehtomäkeä, jonka kerrotaan taustansa vuoksi ymmärtävän, miksi suomalaiset ovat hämmentyneitä EU:n tervakiellosta (IS 21.7.2003). On huomionarvoista, kuinka uhattuna olevat asiat ovat lähes poikkeuksetta erittäin perinteisiä, legendaarisia, supisuomalaisia, perisuomalaisia, historiallisia, traditionaalisia, ikivanhoja tapoja. Kerronnalliselta tyyliltään vastaavanlaisessa Ilta-Sanomien "EU kieltää lakritsiippiut" -uutisessa kerrotaan, että lakritsiippiuja on valmistettu Turussa jo 50 vuoden ajan ja ne kuuluvat siten Suomen *perinteisimpien* makeisten joukkoon yhdessä Fazerin klassikoiden kanssa. Helsingin Sanomat puolestaan uutisoi vuonna 2006, että EU uhkaa *tuhatvuotista perinnettä* asettamalla syyniin kirkkourkujen valmistuksen ympäristödirektiiviin vedoten (HS 23.3.2006). Tai kun Ilta-Sanomat uutisoi vuonna 1998, että EU uhkaa kieltää petojen houkuttelemisen ruoalla, kuvattiin

uhattuna oleva karhujen kuvaaminen haaskalta *ikimuistoisena oikeutena*. Kuvatekstissä toimenpiteen perinteisyyttä vielä korostetaan kertomalla haaskoilta kuvaamisen olevan *supisuomalainen* tahto- ja taitolaji (IS 11.11.1998). Myös jutun otsikko, "Nyt loppui haaskanpito!", alleviivaa osuvasti Žižekin teesiä nautintovarkaudesta.

Kuten todettua, Žižekin mukaan etniset jännitteet saavat voimansa toiseudesta. "Toinen", jota vasten oman yhteisön identiteettiä peilataan, voi olla maahanmuuttaja, mutta myös EU kelpaa tarvittaessa ulkoiseksi uhkakuvaksi. Mediatutkija Oliver Daddow onkin havainnut, että brittimediassa esiintyvät karikatyyrit EU:sta ja eurooppalaisista flirttailevat usein jopa samanlaisilla stereotyyppisillä kielikuvilla, joihin törmää rasistisessa, kulttuurisista eroista ja taloudellisista uhkakuvista ammentavissa diskursseissa (Daddow 2012, 1232–1236).

Kun EU-byrokratian uhka kansallisesti arvokkaille perinteille koetaan tarpeeksi voimakkaana, jopa virkamiehet ovat valmiita kansalaistottelemattomuuteen, mikäli kiellot astuvat voimaan. Näin Museoviraston rakennuskonservaattori kommentoi EU:n tervakielloa Ilta-Sanomien jutussa:

– Tervalle ei ole edes vaihtoehtoa. Sen käytön kieltäminen olisi kuolinisku meidän historiallisille puurakennuksillemme.

– En vain voi uskoa, ettemme saisi poikkeuslupaa. Minä ainakin aion käyttää tervaa kuolemaani asti. (IS 8.7.2013)

Useimmissa EU kieltää -artikkeleissa toistuva halu protestoida EU-päätöksiä vastaan kuvastaa vahvaa jännitettä ylikansallisen ja kansallisen hallinnon välillä. Vaikka oikeudellisesti vahva EU:n lainsäädäntö ohittaa tulkintaristiriidoissa kansallisen lainsäädännön, siltä puuttuu vastaava hyväksyntä kansalaisten, ja usein jopa poliitikkojen ja virkamiesten, silmissä. "Kieltääkö EU grillauksen?" -artikkelissa, joka julkaistiin Ilta-Sanomissa myös kesällä 2003, haastateltu kansalainen toteaa, ettei hän todellakaan aio luopua hiiligrillin käytöstä, vaikka EU sen kieltäisikin (IS 30.6.2003). Saman aiheen käsittelyä jatkaneessa "Törkeä grillaaminen pitää kieltää" -artikkelissa tv-koikki Jaakko Kolmonen tyrmsi EU:n terveysviranomaisten kaavailut rajoittaa suomalaisen kesään oleellisesti kuuluvia makuelämyksiä. Jutun yhteyteen oli kerätty yleisöpalautetta, jonka sävy oli kauttaaltaan erittäin tuhtunutta. Vastaavan sävyinen palau-

te toistuu säännönmukaisesti muidenkin EU-päätösten kohdalla.

Voi jestas! Eiköhän se ole jokaisen oma asia päättää, grillaako ruokansa vai ei. Luulisi EU:lla olevan tärkeämpiäkin asioita, joihin puuttua.

Grillini viette vain kuolleen ruumiini yli.

Ei helkkarissa saa kieltää grillaamista! Sehän on suorastaan elämäntapa kauniiden kesäpäivien ja iltojen ratoksi! Jokainen kuolloon valitsemallaan tavalla! (IS 1.7.2003)

Tavallisten kansalaisten lisäksi myös kärkipoliitikot ovat useita kertoja julkisesti protestoineet EU-päätöksiä vastaan. Vuonna 2008 eurooppaministeri Astrid Thors toi työmatkaltaan nuuskaa Suomeen protestoidakseen EU:n nuuskakieltoa vastaan (HS 9.12.2008) ja kun EU:n säädökset asettivat uhan menthol-savukkeiden ylle, niin Saksan ex-liittokansleri Helmut Schmidin raportoitiin hamstranneen kotiinsa 38 000 menthol-savuketta (HS 14.7.2013; IS 10.7.2013). Vuoden 2013 Porin SuomiAreenan yhteydessä suomalaisilta vaikuttajilta tiedusteltiin, onko joskus oikein toimia toisin kuin laki määrää. Juttuun haastateltu entinen Suomen pääministeri Matti Vanhanen nosti esiin tervakiellon:

Silloin kun EU meinasi tervan kieltää laajemmin, sanoin myös avustajilleni, että kyllä mun veneet tervataan jatkossakin. (IS 20.7.2013)

Artikkeleista käy ilmi, että tervan käyttö sen useissa muodoissaan, kuten myös grillaaminen, on yksi suomalaisista myyteistä, jossa kansakunnan erityinen nautinto aineellistuu. Veneen tervaaminen on suomalaista ja sen tietää sellainenkin, joka ei ole koskaan venettä omistanutkaan. Žižek korostaakin osuvasti sitä, että usko *kansalliseen asiaan* on aina toisten uskon tuottama. Yhteisön jäsenet, jotka ovat osa jotain tiettyä elämäntapaa, uskovat *asiaansa*, joka on sama kuin, että uskon että toiset yhteisön jäsenet uskovat asiaan (Žižek 2009, 212). Sen vuoksi *kansallinen asia* on olemassa niin kauan kuin yhteisön jäsenet uskovat siihen. Ilta-Sanomien artikkelin kielikuvissa tervaa sidotaan osaksi suomalaista kulttuuriperinnettä riemukkein kielikuvin:

Terva kuuluu suomalaiseen kulttuuriin kuin pizza Berlusconin suuhun.

Nyt EU:ssa vedetään takaisin ja terva halutaan haudata historiaan. Nähtäväksi jää, istuuko EU:n kielto kuin täi tervassa ja millaista tervanjuontia poikkeuslupan myöntäminen Suomelle on.

Eppu Normaali voi kuitenkin suomalaisia lohduttaa tunnetun biisinsä sanoin, että taivaassa ainakin jotain tervataan – laulun mukaan takapuolet. (IS 8.7.2003)

Brittilehtien euroskeptistä retoriikkaa tutkinut Yannis Stavrakakis on havainnut, että euroskeptisissä kirjoituksissa käytetään paljon ronskimpaa kieltä ja lennokkaampia kielikuvia kuin standardi EU-uutisoinnissa. Sama pätee myös Suomessa. Erityisesti yllä kuvatun kaltaiset iltapäivälehtien ”EU kieltää” -jutut eroavat standardi EU-jutuista olemalla hauskoja ja tunteisiin vetoavia. Euroskeptisistä brittilehdistä Stavrakakis on jopa löytänyt paljon seksuaalisia viittauksia. Hän kuvaa kuinka The Sun raportoi legendaarisesta ”kurkkudirektiivistä” otsikolla ”*Cucumbers have to be straight*”. Paria vuotta myöhemmin sama lehti kirjoitti EU:n uhkaavan uusilla säädöksillään perinteisiä brittimakkaroita ja juttu oli otsikoitu seuraavasti: ”*Euro threat to kill the British Banger*”. Stavrakakisin mukaan tällaisen hävyttömän EU-puheen vetovoima on seurausta hajuttomasta, värittömästä ja mauttomasta virallisesta EU-diskursista, mutta myös osoitus eurooppalaisen identiteetin heikkoudesta. Eurooppa-projektilta puuttuu tunteisiin vetoavuus, nautinto ja intohimo, jotka ovat aina mukana voimakkaissa identiteettiprojekteissa (Stavrakakis 2007, 222–224).

Kielellisiä metaforia myöten tervan kulttuurinen merkitys on jotain sellaista, jota EU:n byrokraatit eivät voi ymmärtää mutta jota he uhkaavat tästä huolimatta. Sama kaava toistuu muissakin ”EU kieltää” -jutuissa: Brysselissä ei yksinkertaisesti ymmäretä kansallisia erityispiirteitä. Savon Sanomien jutussa vuonna 1999 kerrottiin EU:n luontodirektiivin kieltävän legendaariselta luontokuvaajalta, ”Norppa-Taskiselta”, norppien kuvaamisen (SS 6.11.1999). Jutussa kerrotaan kuinka hiljattain voimaan astunut kuvauskielto tuntuu kummalliselta miehelle, joka on kuvannut 20 vuoden aikana Saimaan 200 norppa ainakin neljänneksen, pidellyt sylissään nukkuvia kuutteja ja katsonut hylkeitä tuhansia kertoja silmästä silmään. Näin Norppa-Taskinen kuvaa tuntemuksiaan:

Luonnossa voi tulla vastaan vaikka minkälainen laji. Pitäisikö kuvaajan uhanalaisen kohdatessaan kääntyä takaisin kotiin täyttämään lupapapereita ja odottaa kuvauslupaa Brysselistä?

Jutun kansallista tunnearvoa nostaa vielä se, että kohteena on Saimaannorppa, joka lienee suomalaisen järviluonnon yksi tunnetuimmista symboleista. Ketkä muka tietäisivät paremmin kuin suomalaiset, mikä norpalle on parasta?

Žižekin mukaan ideologian keskeinen paradoksi on, ettei mielikuvaa yhtenäisyydestä pystytä saamaan aikaan luomatta samalla uhkaa yhteisyydelle. Tämä juontaa juurensa lacanilaisesta psykoanalyttisestä ajattelusta, jossa puute ("kastaatio") on alkuperäinen, nautinto on aina "varastettu", tai siitä tulee olevaa vasta kun se on jätetty taakse. Syyttämällä "toista" nautinnon varastamisesta katketään se traumaattinen tosiseikka, ettei meillä koskaan ollutkaan sitä, mikä meiltä on muka varastettu. Nationalistisessa diskurssissa tämä ihmisen eksistentiaalinen sijoiltaan nytkähtämisen pyritään usein ratkaisemaan luomalla erityinen menetyksen kokemus, edellä kuvatun kaltaisesti, ja osoittamaan myös syyllinen tuon "nautintovarkauden" takana (Daly 1999, 234–235).

EU uhkaa savolaisuutta: kalakukko EU-myyttinä

Žižekin nautintovarkauden teorian myötä selvää, miksi niin monella EU:n uhan alle joutuneella asialla on merkittävä paikka kansallisessa kuvastossa, eikä vain Suomessa, vaan muuallakin Euroopassa. *Kansallinen asia* näyttäytyy vahvimmin niissä tavoissa, joilla jonkin etnisen yhteisön jäsenet järjestävät nautintonsa kansallisten myyttien avulla. Helsingin Sanomien eräässä jutussa EU-myyttejä verrattiinkin nykyajan kaupunkitarinoiksi, joita ihmiset kertovat puolittain tosissaan toisilleen. Jutun mukaan kaupunkitarinat kertovat ihmisten pelosta, ahdistuksesta, avuttomuudesta ja mielikuvituksen lennosta (HS 13.7.2003). Poliittisia myyttejä tutkineen Christopher Floodin mukaan poliittiset myytit ovat kuitenkin enemmän kuin pelkkiä kaupunkitarinoita: ne ovat ideologisen diskurssin ilmentymiä, joiden avulla yhteiskunnat ilmaisevat olemassa olevia ideoita, ideoita, arvoja ja uskomuksia. Aivan kuin uskonnolliset myytit, myös poliittiset myytit saattavat esiintyä fiktiössä, maalaustaiteessa, elokuvissa, pilakuvissa tai uutisissa useina toisiaan muistuttavina

kertomuksina, jotka kuitenkin harvoin ovat identtisiä keskenään (Flood 1996, 42–44). Tämä pätee hyvin myös EU-myytteihin.

Floodin mukaan myyttien auktoriteetti kumpuaa siitä, että viesti kommunikoidaan oikein, luotettavan kertojan toimesta, asiaan sopivassa historiallisessa, sosiaalisessa ja ideologisessa kontekstissa (Flood 1996, 43). Kuten edellä kuvatusta on jo käynyt ilmi, EU:n maine järjestömiä päätöksiä tekevänä byrokrattisena koneistona, joka uhkaa kansallista itsemääräämisoikeutta, näyttäisi olevan oiva kasvualusta poliittisille myyteille. Kun viesti vielä kommunikoidaan luotettavan tahon toimesta, esimerkiksi tiedotusvälineen, vastaanottajan on helppo uskoa EU:sta melkein mitä tahansa. Tästä hyvänä osoituksena on kuopiolaisen kaapelitelevisio-yhtiö Starvisio mainoskampanja vuodelta 2001, jossa se yritti järjestömiä "uutisten" avulla korostaa, kuinka tärkeää on olla perillä asioista. Kampanjan mainoksissa väitettiin muun muassa, että Kuopion legendaariselle symbolille Veljmies-patsaalle tehdään pelti housut ja että EU on päättänyt kieltää kalakukot. Monet kuopiolaiset ottivat kalakukko-vitsin todesta. Savon Sanomien mukaan kalakukkokauppiat olivat aidosti huolissaan siitä, että EU aikoo kieltää kalakukon myynnin (SS 14.12.2001).

Kohun käsittely jatkui Savon Sanomissa vielä pitkään. Euroopan komission Suomen edustusto moitti Starvisiota harhaanjohtavien tietojen levittämisestä ja kertoi pyytäneensä Starvisiota julkaisemaan oikaisun, koska komissioon virtaa yhä tiedusteluja kalakukon kohtalosta, erityisesti kalakukkokauppiailta (SS 22.2.2002). Starvision toimitusjohtaja ihmetteli Savon Sanomien haastattelussa, kuinka Euroopan komissio voi olla yhä huolissaan aikaa sitten ilmestyneestä Starvision mainoksesta, koska mainoksen väärät tiedot korjattu jo useaan otteeseen (SS 23.2.2002a). Savon Sanomien pääkirjoitusvullakin ihmeteltiin, mihin on kadonnut savolaisten huumorintaju (SS 23.2.2002b).

Kalakukkokohtu on hyvä esimerkki siitä, että yhteiskunnalliset myytit ovat vaikeita pysäyttää, kun ne kerran pääsevät leviämään laajalle. USA:ssa yksi tunnetuimmista hallintoon liittyvistä myyteistä on toisen maailmansodan aikana liikkeelle lähtenyt "kaalihuijaus", jonka mukaan elintarvikkeiden hintasäännöstelyviranomaisilta oli mennyt 26911 sanaa pelkän kaalinsiemenen määritelmään, vaikka todellisuudessa säännöstelymuistiossa kaalinsiemen oli määritelty 11 sanalla. Huhu kiersi medioissa vuo-

desta toiseen. Ilmiöstä on julkaistu tieteellinen artikkeli, jossa esitellään 50 erilaista kaalihuijauksen esiintymää medioissa (Hall 1965).

Starvisionkaan käynnistämältä kalakukkokohulta ei meinattu saada katkaistua siipiä, vaikka virheellinen ”uutinen” korjattiin moneen otteeseen. EU:n aiheuttama uhka kalakukolle palasi lehtien sivuille muutaman vuoden kuluttua. Heinäkuussa 2009 Savon Sanomissa julkaistiin pääkirjoitus otsikolla ”EU yrittää ottaa kalakukon hengiltä”. Kirjoituksen mukaan Euroopan unionin kiristyvät hygieniasäädökset uhkaavat romahduttaa kala- ja lihakukkojen valmistuksen. Jutun tunteikkaasta sävystä voi aistia, että kyse on sekä kansallisesti että alueellisesti merkittävästä asiasta:

Kalakukkojahti kuulostaa ihmeelliseltä senkin vuoksi, että EU itse nimesi kalakukon ”unionin aidoksi perinteiseksi tuotteeksi” heinäkuussa 2002. Nyt kukon perään on usutettu oma ministeriömmekin, joka kritiikittömästi jahtaa kuuluisaa perinneruokaa.

Kalakukko on tärkeä osa suomalaista ruokaperinnettä. EU osoittaa täydellistä piittaamattomuutta sitä kohtaan. Lahtaajan osa on annettu Suomen maa- ja metsätalousministeriölle. (SS 12.7.2009)

Savon Sanomat tutkitutti erään tunnetun kuopiolaisen kalakukon valmistajan kukot Savo-Karjalan ympäristötutkimuksen elintarvikeyksikössä ja kukot saivat puhtaat paperit. Sivuhuomautuksena samaisessa jutussa mainittiin, että itse asiassa EU:lla ei ollut asiassa osaa eikä arpa kohuun, vaan tiukentuneet säädökset olivat lähtöisin maa- ja metsätalousministeriöstä (SS 15.8.2009). Kohua kommentoitiin vielä senkin jälkeen esiin ainakin kolmessa artikkelissa: kahdessa vieraskynä-kirjoituksessa ja yhdessä varsinaisessa lehtiartikkelissa (SS 13.9.2009; SS 16.2.2010). Kaikissa niissä tuotiin esille, ettei EU:lla ollut tekemistä esitettyjen myyntiaikojen kiristyneen suhteen, vaan asialla olivat kansalliset viranomaiset. Savon Sanomien artikkelissa ihmeteltiin, miten voi olla mahdollista, että kukon vainoaminen pantiin julkisessa keskustelussa kuin vaistomaisesti EU:n piikkiin (SS 4.12.2009). Lukuisista korjauksista huolimatta myytti EU:sta kalakukon kimpussa jäi elämään. Ainakin siihen viitattiin vielä luomumatkailuyrittäjän vihaisessa mielipidekirjoituksessa noin vuosi ensimmäisten korjausten jälkeen (SS 10.8.2010).

Voimakkaan tunteelliset reaktiot Starvision mainoskampanjaan ja EU:n piikkiin laitettuihin kiristyneisiin hygieniasäädöksiin osoittavat, että EU:n uhkaaman tervan tavoin kalakukko ei ole pelkkä tuote, vaan sillä on myös vahva myyttinen asema savolaisessa kulttuurissa. Slavoj Žižekin väitteen mukaan kansa on olemassa vain niin kauan kuin sen erityinen nautinto aineellistuu joukossa yhteiskunnallisia käytäntöjä (Žižek 2009, 212). Kärjistäen voikin ajatella savolaisuuden olevan voimissaan niin kauan, kun kalakukkoa kohtaavat uhkat halutaan torjua keinolla millä hyvänsä. Samalla uhkan ja sen torjunnan kautta tuotetaan koheesiota yhteisöön. Ernesto Laclau onkin todennut osuvasti, että jonkun tai jonkin eksistenssiä ei ole mahdollista uhata samalla vahvistamalla sitä (Daly 1999, 235).

Arkipäiväinen nationalismi sanomalehdissä

Aineiston analyysi on syytä päättää huomioon, että kulttuurisena uhkana tai nautintovarkana näyttäytyvä EU on vain yksi puoli ”EU kieltää” -artikkeleiden kokonaiskuvasta. Kuten kaaviosta 1. käy ilmi, Helsingin Sanomissa ja Savon Sanomissa korostuvat EU:n kieltämisen terveys- ja ympäristöhyödyt ja taloudelliset uhkat selvästi Ilta-Sanomia enemmän. Siinä missä kulttuurinen uhka -kehys dominoi Ilta-Sanomien uutisointia, Helsingin Sanomissa ja Savon Sanomissa terveys- ja ympäristöhyöty -kehys oli yleisin tapa raportoida EU:n kieltämistä asioista. Painotusero iltapäivälehtien ja päivälehtien välillä näyttää selvältä, kun kuvaan otetaan mukaan myös taloudellinen uhka -kehykset. Sekä Helsingin Sanomissa että Savon Sanomissa noin kaksi kolmasosaa ”EU kieltää” -artikkeleista raportoitiin näitä kehyksiä hyödyntäen kun taas Ilta-Sanomissa vain noin yksi kolmas osa. Helsingin Sanomien ja Savon Sanomien ”EU kieltää” -uutisoinnissa korostuu aineiston perusteella EU:n rooli sisämarkkinoiden tuote- ja ympäristöturvallisuuden valvojana sekä kauppoliittista valtaa käyttävänä toimijana. Verrattuna edellisessä luvussa esiteltyihin kulttuurinen uhka -tapauksiin terveys- ja ympäristöhyötyjä korostavat ”EU kieltää” -artikkelit ovat tyyliltään faktapohjaisia ja sähkeutismaisia, joita harvat ”tavalliset lehdenlukijat” edes mieltäisivät vastaavanlaisiksi ”EU kieltää” -jutuiksi kuin esimerkiksi tervakiellosta kertovat artikkelit. Tällaisiin EU-päätöksiin liittyy harvoin poliittisia vastakkainasetteluja, tai ainakaan sellaisia,

jotka aiheuttaisivat konflikteja tai herättäisivät tunteita kotimaassa. Harvalla on Suomessa mitään vastaan sanomista siihen, jos EU kieltää vaarallisten jätteiden viennin kehitysmaihin tai kanojen käsitteilyn ihmiselle vaarallisilla kemikaaleilla (ks. Taulukot 2 ja 3).

Eroista huolimatta erityyppisten kansallisten lehtien väliltä raportoida EU:n kieltämistä asioista löytyy myös ainakin yksi selvä yhtäläisyys: kansallisten toimijoiden näkökulmat dominoivat sekä iltapäivälehtien että päivälehtien uutisointia tilanteissa, joissa EU:n päätös kieltää jotain aiheuttaa konfliktin ylikansallisen ja kansallisen hallinnon välille. Useimmiten konfliktin kansallinen käsittely ilmenee siten, ettei varsinaisia EU-lähteitä haastatella juttuun laisinkaan, vaikka se olisi asian objektiivisen käsittelyn kannalta oleellista. Helsingin Sanomien "EU kieltää Suomen hirvikorvaukset" -artikkeli on kuvaava esimerkki siitä, kuinka EU-asioiden käsittely mediassa muuttuu, kun EU:n päätöksellä on suora vaikutus johonkin kansallisen intressiryhmään. Tässä tapauksessa EU uhkasi kilpailusyihin vedoten kieltää Suomea maksamasta metsänomistajille korvauksia hirvien aiheuttamista tuhoista. Juttuun on haasteltu suomalaista metsänomistajaa, Suomen riistakeskuksen johtajaa, Suomen metsäkeskuksen aluejohtajaa ja maa- ja metsätalousministeriön virkamiestä, muttei yhtään linjauksen takana olevaa Euroopan komission edustajaa. Jutusta käy ilmi, ettei EU:ssa ymmärretä Suomen toimivaa järjestelmää, mutta EU:n linjauksen takana olevia "kilpailusyitä" ei avata sen tarkemmin. EU-tason poliittiset väännöt jäävät pimentoon (HS 20.2.2014). Sama tendenssi kansallisen näkökulman korostumisesta nousee esiin myös hullun lehmän taudin käsittelyssä.

EU kielsi brittiläisen naudan viennin maasta jo maaliskuussa 1996, jolloin tapaus sai huomattavasti julkisuutta myös Suomessa (esim. HS 24.3.1996; HS 27.3.1996; HS 31.3.1996; HS 30.5.1996; HS 20.6.1996; IS 9.7.1996), mutta Suomeen hullun lehmän taudin jälkilaineet iskivät vasta vuonna 2000, kun tuoreeseen tieteelliseen näyttöön pohjautuen EU kielsi liha-luujauhon käytön kaikkien ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinten ruokinnassa (HS 21.11.2000; HS 22.11.2000; HS 5.12.2000). Päätöksen vaikutuksia tuoreeltaan arvioineessa Helsingin Sanomien jutussa arveltiin liha-luujauhokiellon maksavan Suomessa jopa 400 miljoonaa markkaa (HS 6.12.2000). Artikkelissa ei kuitenkaan täsmennetä kuka arvion on tehnyt vaan todetaan vain, että rehupuolella kus-

Taulukko 2. EU:n kieltämiä asioita lehdistössä: terveys- ja ympäristöhyöty -kehys

Ilta-Sanomien
Ajokortin myöntäminen päihderiippuvaiselle (1998), tupakan mainostaminen (1999), teurasperäinen rehu (2000), nuuska (2002), turistisytkärit (2006), pienet tupakka-askit (2006), hyljetuotteiden myynti (2009)
Helsingin Sanomien
Vaarallisten jätteiden vieni kehitysmaihin (1995), ahtaat vasikkakarsinat (1996), lintujen kevätmetsästys (2000), silikonit alle 18-vuotiailla (2001), hormoniliha (2002), yksirunkoiset öljytankkerit (2003), turskan pyynti (2005), tonnikalan pyynti (2007), hyljetuotteiden tuonti (2008), menthol-savukkeet (2012)
Savon Sanomien
Tupakan mainostaminen (1995), hormoniliha (1996), rehuantibiootit (1999), silikonirinnat (2001), kosmetiikan eläinkokeet (2002), thaimaalainen siipikarjan liha (2003), kanojen tuonti USA:sta (2004), makkaroiden punainen väriaine (2007), mehiläisille vaaralliset torjunta-aineet (2013), hormoniliha (2014)

Taulukko 3. EU:n kieltämiä asioita lehdistössä: taloudellinen uhka -kehys

Ilta-Sanomien
brittiläisen naudanlihan vieni (1996), lintujen massapyödykset (1997), brasilialaisen naudanlihan tuonti (2008), pakastetun siipikarjan myyminen sulatettuna (2009), hylkeenlihan tuonti (2010), perinteiset häkkikanalat (2011)
Helsingin Sanomien
brittiliinan myynti ja tuonti (1996), Keskon osakejärjestely (1996), geenimaissin tuonti USA:sta (1996), siipikarjan tuonti USA:sta (1997), tax free (1997), liha-luujauhoa sisältävä rehu (2001), ruokatuliaiset EU:n ulkopuolelta (2002), ajoverkkokalastus (2005), hylkeiden myynti (2007), ajoverkkokalastus (2008), kemikaaleilla käsitellyt kanat (2009), hirvuhokorvaukset (2014)
Savon Sanomien
Lihamyynti (1997), silakan rehukalastus (1997), tupakkatuotteiden mainostaminen (1998), naudanlihan tuonti USA (1999), liha-luujauho rehussa (2000), kansalliset tuet telakoille (2000), mainosroska (2002), lentojen kuljetustuki (2003), julkisen tuen lentokentille (2004), koiranmuonat (2011), tuen pienpuun tuottajille (2012), häkkikanalat (2012)

tannukset ovat arviolta 150–200 miljoonaa, ja teurastamoissa sekä jauhoa valmistavissa laitoksissa 180–200 miljoonaa markkaa. Helsingin Sanomien yhteensä yhdeksässä aihetta käsittelevässä artikkelissa ei haastatella yhtään EU-tason toimijaa, vaan pelkäänsä kansallisia viranomaisia, etujärjestöjen edustajia ja elinkeinonharjoittajia. Näin siitä huolimatta, että päätöksestä on äänestetty EU-tasolla ja Suomen kanta on jäänyt vähemmistöön (HS 21.12.2000). Lukijan on mahdotonta arvioida suomalaisviranomaisten argumenttien pätevyyttä, koska vasta-argumentteja EU-tasolta ei tuoda esiin.

Myös Britanniassa on havaittu, että kansallisten medioiden toimittajat tukeutuvat EU-asioista raportoidessaan vahvasti kansallisiin viranomais- ja hallituslähteisiin, jonka vuoksi kansallinen näkökulma jyrää erityisesti tilanteissa, joissa kansalliset intressit ovat vastakkain EU:n toimielinten tai jäsenmaiden enemmistön linjausten kanssa (Wilkes ja Wring 1998, 199). Samoin kehysanalyytisissä tutkimuksissa on havaittu, että journalistit tukeutuvat vahvasti viranomaislähteisiin. Viranomaistahoilla on suuri valta vaikuttaa kehyksiin erityisesti onnettomuustapauksissa (Miller yms. 51–53). Robert Entmanin kuuluisan kehyksen määritelmän mukaan kehystämisen on kyse joidenkin tekijöiden tekemisestä muita näkyvämmäksi, niin että suositaan tiettyä ongelman määrittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arviota ja/tai toimintasuositusta (Entman 1993, 52). Lihaulujauho -tapauksessa suomalaisille viranomaisille annettiin suuri valta määrittellä ongelma, esittäen taustalla olevat tekijät, tehdä moraalisia arvioita ja toimenpidesuosituksia kansallisesta näkökulmasta ilman, että vastakkaiset argumentit pääsivät kunnolla esiin. Michael Billig on kuvannut teoksessaan *Banal Nationalism* nationalismin hienovaraisia ilmentymiä arkipäiväisen kielenkäytön tasolla muun muassa sanomalehdissä. Juuri edellä kuvatun kaltaiset vinoumat arkipäiväisessä uutisoinnissa, viittaukset meihin ja muihin, muistuttavat meitä päivittäin kansallisten identiteettien tärkeydestä ja saavat kansallisvaltiot tuntumaan itsestään selviltä identifikaation kohteilta (Billig 1995, 93–128).

Yhteenvedo

Tutkimuksessa toteutettiin ensin määrällinen kehysanalyysi Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa ja Savon Sanomissa vuosien 1995–2014 välillä julkais-

tuista ”EU kieltää” -artikkeleista. Sen perusteella Helsingin Sanomien ja Savon Sanomien uutisoinnissa korostuvat EU:n kieltojen terveydelliset ja ympäristölliset hyödyt sekä taloudelliset uhkat, kun taas Ilta-Sanomissa korostuvat kulttuuriset uhkat. Kiteyttäen voikin todeta, että siinä missä Ilta-Sanomien ”EU kieltää” -artikkeleissa EU näyttäytyi kulttuuri-sena uhkana, korostui Helsingin Sanomissa ja Savon Sanomissa EU:n rooli sisämarkkinoiden vartijana ja kauppapoliittisena toimijana.

Määrällisiä havaintoja kiinnostavampia ovat kuitenkin erilaisten ”EU kieltää” -juttujen erot metaforien, kuvailujen ja aihevalintojen tasolla, joita analysoitiin tutkimuksen laadullisessa osiossa. EU-kummallisuuksista ja uhkista kertovia lehtijuttuja on julkaistu Suomessa aina EU-jäsenyyden alusta alkaen. Kuten analyysissä esiteltyjen kohujuttujen tyylistä voi havaita, ne eroavat selvästi standardi EU-jutuista olemalla hauskoja ja tunteisiin vetoavia, usein jopa ronskeja. Niissä EU näyttäytyy lähes poikkeuksetta pikkuasioihin, kuten käsiteltyihin grillaukseen ja tervan käyttöön puuttuvana häirikkönä, joka uhkaa järjettömine kieltoineen kansallista kulttuuria. Onkin merkille pantavaa, kuinka monella lehtien mukaan EU:n uhan alle joutuneella asialla on merkittävä paikka kansallisessa kuvastossa. Uhatuna olevat asiat ovat lähes poikkeuksetta perinteisiä, legendaarisia, supisuomalaisia, perisuomalaisia, historiallisia tai traditionaalisia. Osansa ovat vuosien varrella saaneet monet kansalliset symbolit tervasta lakritsiippiippiihin.

Slavoj Žižekin nautintovarkauden teoria antaa välineitä hahmottaa, mistä tällaiset lehtijutut kumpuavat. Hänen teoriansa mukaan *kansallinen asia* (kansan identiteetti) näyttäytyy vahvimmin niissä tavoissa, joilla jonkin etnisen yhteisön jäsenet järjestävät nautintonsa kansallisten myyttien avulla. *Kansallinen asia* ei ole kuitenkaan vain suoraan jonkin yhteisön elämäntapaan kuuluvien piirteiden kokoelma, vaan siinä on aina ”jotain enemmän”, jotain mikä on läsnä näissä piirteissä ja joka ilmenee niissä (Žižek 2009, 211). Siksi EU:n hyökkäykset, väärintulkittu tai ei, tervan ja kalakukon kaltaisia kansallisesti tärkeitä asioita saattoivat lehtijutuissa kasvaa jopa symboliksi taisteluiksi (peri)suomalaisuudesta.

Žižekin mukaan etnisissä jännitteissä on aina kyse *kansallisen asian* omistamisesta. ”Toista” vihaataan, koska hänen uskotaan pyrkivän varastamaan meiltä meidän nautintomme (tuhoamalla elämäntapamme) ja/tai hänellä on pääsy johonkin salaiseen,

perverssiin nautintoon (Žižek 2009, 212). ”Toinen” voi olla maahanmuuttaja, mutta myös EU kelpaa tarvittaessa ulkoiseksi uhkakuvaksi. Sen vuoksi ei ole yllättävää, että tutkimuksissa on havaittu, että mediadiskursseissa esiintyvät karikatyyrit EU:sta ja eurooppalaisista flirttailevat usein jopa samanlaisilla stereotyyppisillä kielikuvilla, joihin törmää rasisisessa, kulttuurisista eroista ja taloudellisista uhkakuvista ammentavissa diskursseissa (Daddow 2012, 1232–1236).

Žižekin edustaman lacanilaisen ajattelun mukaan ihmiselle sosio-symboliseen järjestykseen siirtyminen tarkoittaa aina esikielellisen nautinnon ikuisesta menettämisestä, koska kieli ei voi koskaan tavoittaa täysin yksilöllisiä kokemuksiamme. Sen vuoksi puute (”kstraatio”) on alkuperäinen, nautinto on aina ”varastettu”, tai siitä tulee olevaa vasta kun se on jätetty taakse. ”Alkuperäisen nautinnon” menetyks muodostaa subjektiviteettimme ytimen, jonka vuoksi ihmiset sen paremmin kuin valtiotkaan eivät koskaan pysty saavuttamaan eksistentiaalista eheyttä. Syyttämällä ”toista” nautinnon varastamisesta kätetään se traumaattinen tosiseikka, ettei meillä koskaan ollutkaan sitä, mikä meiltä on varastettu. Suomalaisissakin lehdissä ilmenevässä nationalistisessä diskursseissa ihmisen eksistentiaalinen sijoiltaan nytkähtämisen pyritään usein ratkaisemaan luomalla erityinen menetyksen kokemus, kuten kalakukko, ja osoittamaan myös syyllinen tuon ”nautintovarkauden” takana. Ideologian keskeinen paradoksi onkin, ettei se pysty vahvistamaan mielikuvaa yhtenäisyydestä luomatta samaan aikaan uhkaa yhteisyydelle (Daly 1999, 235). Tästä johtuen jokainen kansallisuus on rakentanut oman mytologisen kertomuksensa siitä, miten muut kansat, tai tässä tapauksessa EU, ovat vieneet elintärkeän osan heidän nautinnostaan, jonka haltuun saaminen vasta mahdollistaisi sen, että he voisivat elää täydesti (Žižek 2009, 214).

Tämän tutkimuksen aineistoon kuuluu noin 70 artikkelia, jotka on luokiteltu kulttuurinen uhka-kehysten alle. Määrä ei ole suuri mutta silti riittävä, jotta kuva EU:sta vähäpätöisiin asioihin puuttuvana kulttuurihäirikkönä on juurtunut osaksi kansallista folklorea. Euromyytit ovat löytäneet tiensä maan luetuimpien lehtien pakinoihin ja pilakuviin, joissa on vuosien varrella vitsailtu EU:n kieltävän muun muassa hernerokan, Kalevalan tai kuumat höyryt saunasta (Esim. HS 7.9.2003; HS 20.2.2010; IS 24.7.2003). Britanniassahan on havaittu, että EU-kummallisuuksiin ja uhkakuviin pohjautuvilla me-

dianarratiiveilla on ollut voimakas euroskeptismää legitimoiva ja vahvistava vaikutus (esim. Daddow 2012; Stanyer 2007; Wilkes ja Wring 1998). Tämän tutkimuksen pohjalta olisikin kiinnostavaa tutkia sitä, kuinka ja missä määrin erityisesti iltapäivälehdissä tasaisin väliajoin toistuvat nationalistisilla metaforilla ja kansallisilla uhkakuvilla irrottelevat EU-jutut vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin EU:sta.

LIITE 1. KYSYMYKSET KEHYSANALYYSIÄ VARTEN

1. Kulttuurinen uhka
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimien vuoksi jokin uniikki kulttuuri-elementti on uhattuna?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että uhattuna olevalla asia on ollut osa kansallista tai alueellista kulttuuria pitkään?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU ei ymmärrä kansallisia tai alueellisia erityispiirteitä?
2. Taloudellinen uhka
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet aiheuttavat uhkan jonkin maan taloudellisille näkymille?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet aiheuttavat uhkan jonkin elinkeinon harjoittamisen taloudellisille näkymille?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet vääristävät tai voivat vääristää markkinatalouden toimivuutta?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi laskelmia siitä, kuinka paljon EU:n toimet tulevat kansantaloudelle tai elinkeinolle maksamaan?
3. Taloudellinen hyöty
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet tuovat myönteisiä näkymiä jonkun maan taloudelle?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet avaavat uusia mahdollisuuksia joillekin elinkeinoille ja/tai elinkeinonharjoittajille?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet parantavat tai voivat parantaa markkinatalouden toimivuutta?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi laskelmia siitä, kuinka paljon EU:n toimet voivat kansantaloutta tai jotain elinkeinon harjoittamisen sektoria hyödyttää?
4. Terveys- tai ympäristöuhka
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet vaarantavat tai saattavat vaarantaa ihmisten, eläinten tai ympäristön hyvinvoinnin?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet mahdollistavat tai saattavat mahdollistaa jonkin ihmisille, eläimille tai ympäristölle vaarallisen tuotteen tai toimintatavan?
5. Terveys- tai ympäristöhyöty
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet parantavat tai pyrkivät parantamaan ihmisten, eläinten tai ympäristön hyvinvointia?
 - Tuodaanko artikkelissa ilmi, että EU:n toimet estävät tai pyrkivät estämään jonkin ihmisille, eläimille tai ympäristölle vaarallisen tuotteen tai toimintatavan?

LÄHTEET

Arkistolähteet

- Eurooppalainen Suomi ry:n arkistot. Tiedote 2.6.1994: EU on mahdollisuus.
 Sanomalehtiartikkelit
 Helsingin Sanomat
 24.3.1996. Englantilaiset lihakauppiat ovat kovilla. C 1.
 27.3.1996. EU ei lämpene brittivaatimuksille. C 2.
 31.3.1996. Epäilyttäviä kosmeettisia aineita poistetaan markkinoilta. C 1.
 30.5.1996. Hullu lehmä siirtää saarta. A 4.
 20.6.1996. Majoria vaaditaan lopettamaan EU:n toiminnan jarruttaminen. C 1.
 21.11.2000. Suomessa tautivaara erittäin pieni. A 9.
 22.11.2000. Tehtaat varautuvat luujauhon täyskieltoon. A 7.
 5.12.2000. EU kielsi sikojen ja siipikarjan ruokkimisen lihaluujauholla. A 7.
 6.12.2000. Liha-luujauhon kielto maksaa jopa 400 miljoonaa. A 12.
 21.12.2000. EU ajaa Suomen rehutehtaat ylitsepääsemättömiin vaikeuksiin. A 9.
 22.12.2000. Valtio ostaa liha-luujauhon maataloilta. A 10.
 25.1.2001. Valtio myi liha-luujauhon minkinruuaksi. A 11.
 14.5.2003. Hämmästellen kysyttyä. A 10.
 13.7.2003. Ei, sanoo EU. D 6.
 3.7.2003. Lehtitieto: EU kieltää puun tervauksen. A 9.
 21.8.2003. Terassitarinoiden kesä, kolumni. A 4.
 7.9.2003. Kalevalahuulluus on vaarallinen tauti, kirja-arvio. B 2.
 23.3.2006. EU kieltämässä kirkkourkujen valmistuksen lyijyvaaran takia. C 1.
 9.12.2008. Astrid Thors osti nuuskaa EU-matkalta. A 6.
 20.2.2010. Radiohavaintoja. D 11.
 14.7.2013. Pitkän linjan tupakkamiehä. C 10.
 20.2.2014. EU kieltää Suomen hirvituhokorvaukset. A 14.

Ilta-Sanomata

- 14.4.1995. Brysselin mielestä Lontoon herrtainen kaksikerroksinen onkin PUNAINEN VAARA! B18.
 9.2.1996. Luumuhillo vaarassa. A 4.
 9.7.1996. Britannia salakuljettua EU-maihin. A 16.
 11.11.1998. Nyt loppui haaskanpito! C54.
 27.8.2002. EU-määräys uhkaa skottien herkkua Haggista. A 17.
 9.11.2002. EU haluaa kieltää lakritsiippiut. A 10.
 30.6.2003. Kieltäkö EU grillauksen. A 8–9.
 1.7.2003. Törkeä grillaaminen pitää kieltää. A 10.
 8.7.2003. EU kieltää tervan käytön. A 8–9.
 21.7.2003. EU:n tervakielto ei mahdu maalaisjärkeen. A 13.
 24.7.2003. Kätsy, pilapiirros. A 7.
 28.3.2006. Vältä ylpeitä tipuja. A 15–16.
 10.7.2013. ...Ja vielä! A 4.
 20.7.2013. Veteen piirretty viiva? A 28.
 31.10.2013. Näin EU meitä määrää. A 13.

Savon Sanomata

- 26.3.1996. EU kieltää Englannin naudanlihan viennin, 3.
 6.11.1999. EU kieltää Norppa-Taskista kuvaamasta viiksekkäitä ystäviään, 8.
 14.12.2001. Starvision kalakukkovitsi loukkasi torikauppiaita, 6.
 22.2.2002. Starvision mainos loi harhaanjohtavaa mielikuvaa EU:sta, 5.
 23.2.2002a. Kalakukkomainoksesta syntynyt kohu yllätti Starvision, 7.

- 23.2.2002b. Savolaisten huumorintaju, 2.
 12.8.2006. Rehellisesti kieroja kiemuroita, 11.
 12.7.2009. EU yrittää ottaa kalakukon hengiltä, 2.
 15.8.2009. Kukossa pöpöjä nolla, 2.
 13.9.2009. Toissijaisuusperiaate, Vieraskynä, Matti Viialainen, 2.
 4.12.2009. Järjen ja vatsan voitto, 2.
 16.2.2010. Missä meitä käsketään?, Vieraskynä, Riikka Manner, 2.
 10.8.2010. Tappolistalla, Mieliipide, 8.

Internet-lähteet

- Euroopan komissio
 Linkkejä komission Euromyytit-sivuille:
 Iso-Britannia: <http://blogs.ec.europa.eu/ECintheUK/>. Viitattu 11.1.2016.
 Italia: http://ec.europa.eu/italy/news/index_it.htm?category=euromiti. Viitattu 11.1.2016.
 Itävalta: http://ec.europa.eu/austria/information/eumyth/index_de.htm. Viitattu 11.1.2016.
 Ruotsi: http://ec.europa.eu/sweden/about-us/myths/index_sv.htm. Viitattu 11.1.2016.
 Saksa: http://ec.europa.eu/deutschland/understanding/eu_mythen/index_de.htm. Viitattu 11.1.2016.
 Suomi: http://ec.europa.eu/finland/press/facts/index_fi.htm. Viitattu 11.1.2016.

Kirjallisuus

- Billig, Michael. 1995. *Banal Nationalism*. Lontoo: Sage Publications.
 Borah, P. 2011. Conceptual issues in framing: A systematic examination of a decade's literature. *Journal of Communication* 61(2), 246–263.
 Cappella, J. ja Jamieson, K. 1997. *Spiral of cynicism: The press and the public good*. New York: Oxford University Press.
 Daly, Glyn. 1999. Ideology and its paradoxes: Dimensions of fantasy and enjoyment. *Journal of Political Ideologies* 4(2), 219–238.
 Daddow, Oliver. 2012. The UK Media and Europe: From Permissive Consensus to Destructive Dissent. *International Affairs* Vol. 88, Issue 6, November 2012, 1219–1236.
 De Vreese, C. H. 2005. News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design* 13(1), 51–62.
 De Vreese, C. H., Boomgaarden, H. G., ja Semetko, H. A. 2011. (In)direct framing effects: The effects of news media framing on public support for Turkish membership in the European Union. *Communication Research* 38(2) 179–205.
 Entman, Robert. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(1993), 4, Autumn. http://sotomo-ve.geo.uzh.ch/sotomo/pps/lit/entman_93.pdf.
 Euroopan komissio. 2013. *Valokeilassa Euroopan unionin politiikka: Kriisin kautta uusiin mahdollisuuksiin – kansalaiset ja yritykset vaurauden tielle*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.
 Euroopan komissio. 2014. *Valokeilassa Euroopan unionin politiikka: Vapaakauppa on talouskasvun lähde*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.
 Foreign and Commonwealth Office. 1993. *The European Community: Facts and Fairytales*, Lontoo.
 - 1995. *Facts and Fairytales revisited*, Lontoo.
 Flood, Christopher. 1996. *Political Myth: A Theoretical Introduction*. Lontoo: Garland Publishing, Inc.
 Gamson, W. A. ja Modigliani, A. 1989. Media discourse and

- public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology* 95, 1–37.
- Gamson, W. A. 1992. *Talking politics*. New York: Cambridge University Press.
- Gittlin, Todd. 1980. *The Whole World is Watching*. Berkeley: University of California Press.
- Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis*. An Essay on the Organization of Experience. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Hall, Max. 1965. The Great Cabbage Hoax: A Case Study. *Journal of Personality and Social Psychology* Vol. 2, No. 4, 563–569.
- Hertog, J. ja McLeod, D. 2001. A multiperspectival approach to framing analysis: A field guide. Teoksessa S. D. Reese, O. H. Gandy ja A. E. Grant (toim.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 139–161.
- Huovinen, Annamari. 2010. *EU-huhu-uutisen harharetket*. Journalismikritiikin vuosikirja 2010. Tampereen Yliopisto.
- Iyengar, S. 1991. *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Karvonen, Erkki. 2000. *Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen*. Tiedotustutkimus 2 /2000.
- Keohane, Kieran. 1992. Symptoms of Canada: National ideology and theft of enjoyment. *cineACTION* 28, 20–33.
- Kuusela, Hanna ja Bruun, Otto. 2009. Illuusio itsekriittisyydestä: miten Euroopan unionin globaali rooli näkyy kauppapolitiikassa? Teoksessa Hanna Kuusela ja Otto Bruun (toim.), *Euroopasta ei mitään uutta*. Helsinki: Gaudeamus, 51–79.
- Lule, Jack. 2001. *Daily News, Eternal Stories. The Mythological Role of Journalism*. New York: The Guilford Press.
- Niemi, Mari K. 2014. *Kaksi tietä huipulle. Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon*. Turun Yliopisto.
- Nyham, Brendan ja Reifler, Jason. 2010. When Corrections Fail: The Persistence of Political Misperceptions. *Political Behavior* June 2010, Volume 32, Issue 2, 303–330.
- Miller, Mark M. ja Riechert Parnell, Bonnie. 2003. Interest group strategies and journalistic norms: news media framing of environmental issues. Teoksessa Allan Stuart, Barbara Adam ja Cynthia Carter (toim.), *Environmental Risks and the Media*. Lontoo: Routledge, 45–55.
- Saukkonen, Pasi. 2005. Kansallinen identiteetti. Teoksessa Jussi Pakkasvirta ja Pasi Saukkonen (toim.), *Nationalismit*. Helsinki: WSOY.
- Scheufele, Dietmar A. 1999. Framing as Theory of Media Effects. *Journal of Communication* 49:1, 103–122.
- Scheufele, D. A. 2000. Agenda-setting, priming, and framing revisited: another look at cognitive effects of political communication. *Mass Communication & Society* 3(2 & 3), 297–316.
- Semetko, H. ja Valkenburg, P. 2000. Framing European Politics: A Framing Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication* Vol. 50, No. 2, 93–109.
- Stanyer, James. 2007. *Modern Political Communication*. Cambridge: Polity Press.
- Stavrakakis, Yannis. 2007. *The Lacanian Left*. New York: State University of New York Press.
- Soroka, Stuart. 2006. Good News and Bad News: Asymmetric Responses to Economic Information. *The Journal of Politics* 68(2), 372–385.
- Tankard, J. W. 2001. The empirical approach to the study of media framing. Teoksessa S. D. Reese, O. H. Gandy ja A. E. Grant (toim.), *Framing public life*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 95–106.
- Tuusvuori, Ossi. 2015. *EU ja käyrät kurkut – Tosiasioita urbaanilegendojen sijaan*. Schuman-seura.
- Vallaste, Katri. 2013. *Eurocepticism: problem or solution? Framing Eurocepticism in mainstream media and writings by Euroceptics in Sweden, Finland and Estonia 2000–2006*. Helsinki: Unigrafia.
- Wilkes, George ja Wring, Dominic. 1998. The British Press and European Integration: 1948 to 1996. Teoksessa David Baker ja David Seawright (toim.), *Britain for and Against Europe: British Politics and the Question of European Integration*. Oxford: Clarendon Press, 185–205.
- Žižek, Slavoj. 2009. *Pehmeä vallankumous*. Psykoanalyysi, taide, politiikka. Helsinki: Gaudeamus.